

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA NYELV- ÉS IRODALOMTUDOMÁNYI OSZTÁLYA VEZETŐSÉGÉNEK HATÁROZATA A LEGÚJABBKORI MAGYAR IRODALOM KUTATÁSÁRÓL

A »Szabad Nép« 1954. évi március 15-i számában nagyjelentőségű cikk jelent meg. «Az új magyar irodalom egyes kérdéseiről» címen. Jóllehet a cikk főként alkotó szépíróink és műkritikusaink számára ad útmutatást, a Magyar Tudományos Akadémia I. osztálya kötelességének érzi, hogy a felvetett kérdésekkel kapcsolatban állástfoglaljon, s a maga munkaterületén olyan határozatokat hozzon, melyek előmozdítják új magyar irodalmunk helyes irányú fejlődését.

A Magyar Tudományos Akadémia I. osztálya az Akadémia újjászervezése óta egyik legfőbb kötelességének érezte a magyar irodalom haladó hagyományainak feldolgozását, a marxista-leninista irodalomtudomány megteremtését. Megindult az akadémiai kritikai kiadások sorozata és egymás után jelennek meg a legnagyobb íróink életművét feltáró és értékelő monográfiák. Megszervezte az osztály a magyar irodalom egyetemi tankönyvének előmunkálatait és ennek során az irodalomtörténészek legszélesebb rétegét mozgósította irodalmi multunk megoldatlan kérdéseinek tisztázására. Folyóiratainkban és az Akadémia I. osztálya, valamint a Magyar Irodalomtörténeti Társaság vitáulésein, tanulmányok és előadások hosszú sora segítette diadalra irodalomtudományunkban a marxizmus-leninizmus tanításait és szolgáltatta közoktatásunknak, íróinknak, egész dolgozó népünknek haladó irodalmi hagyományaink értékelésének számos helyes szempontját. A magyar helyesírás és a magyar irodalmi nyelv történetének kutatásával nyelvtudományunk is hozzájárult az irodalomtörténeti munka fellendítéséhez.

Az Akadémia I. osztálya tisztában volt azzal, hogy különös felelősség hárul reá — az élő irodalom szempontjából fokozottan jelentős — XX. századi magyar irodalom marxista-leninista feldolgozásakor. Ennek érdekében több nagyszabású munkát indítottunk meg: Ady, József Attila és Juhász Gyula összes műveinek kritikai kiadását, valamint Ady, Móricz, József Attila, Juhász Gyula és Tóth Árpád életművének monografikus feldolgozását. A legújabb évtizedek irodalmának kutatását kívánta elősegíteni az osztály azzal is, hogy az irodalomtörténész aspiránsokat úgy választotta ki, hogy azoknak több, mint fele XX. századi témán dolgozzék.

A vitathatatlan eredmények ellenére az I. osztály vezetősége a »Szabad Nép« cikke ébresztette önkritikával megállapítja, hogy a magyar irodalomtudományt nem állította eléggé élő irodalmunk fejlődésének szolgálatába. Az osztályt súlyos mulasztás terheli azért, hogy a mai irodalom kérdéseivel sem közvetlenül, sem közvetve nem foglalkozott, és az irodalmi vitákban nem hallatta a tuda-

mány szavát. Az akadémiai és az Akadémia irányításával megjelenő szakfolyóiratoknak csak egyike-másika foglalkozott, szoros kivételképpen, az élő irodalom kérdéseivel. A magyar irodalmi kritika hagyománya, — Gyulai Pál, Péterfy Jenő stb. életműve, — mindmáig feldolgozatlan. A Magyar Irodalomtörténeti Társaság munkaközösségei közül — jöllehet ezeknek irányítása, támogatása és ellenőrzése az osztály feladata — éppen a XX. századi munkaközösség mutatja fel a legkevesebb aktivitást. Az osztály érdekkörébe tartozó munkaterületen eddig főként olyan monográfiák születtek meg, melyek a XIX. századi s annál régebbi korok alkotóinak életművét elemzik: egyetlen kivétel Nagy Péter »Móricz Zsigmond«-ról szóló monográfiája, de nemhogy élő irodalmunk mozgalmairól és alkotóiról, de még a XX. század felszabadulásunk előtti évtizedeiről sem születtek meg tudományos szakmunkák. A legfőbb mulasztás azonban azzal terheli az osztály munkáját, hogy irodalomelméleti és esztétikai problémákkal egyáltalán nem foglalkozott, jöllehet ezzel adhatná a legpozitívabb segítséget kritikánknak.

Ezekért a mulasztásokért annál súlyosabb az osztály felelőssége, mivel a saját munkáján kívül őt terheli a felelősség az irodalomtudományi kutatómunka egészéért, beleértve ebbe azt a szakmai nevelőmunkát és tudományos kutatómunkát, amely egyetemeinken folyik.

Mindezeket számbavéve, a Magyar Tudományos Akadémia I. osztálya az alábbi határozatokat hozta s egyben elhatározta, hogy határozatait a legszélesebbkörű nyilvánosság elé tárja, alávetve magát ezzel a társadalmi ellenőrzésnek és kritikának:

1. Az osztály felülvizsgálja terveit s azokat kibővíti az alábbi témákkal:
 - a) a munkásmozgalom hatása legújabb irodalmunk történetére;
 - b) a szocialista realizmus jegyeinek megjelenése és erősödése irodalmunkban;
 - c) az irodalmi műfajok átalakulása a felszabadulás után;
 - d) az irodalomtörténetírás és az irodalmi kritika legújabbkori történetének feldolgozása;
 - e) a felszabadulás előtti irodalmi irányok utóélete a mai magyar irodalomban és irodalmi kritikában.

2. Az osztály lépéseket tesz a Magyar Irodalomtörténeti Társaság XX. századi munkaközösségének újjászervezése és a munkaközösség szakmai vitáinak rendszeresítése érdekében. A szakmai viták középpontjában az előbbi pontban felsorolt kérdések álljanak. Az osztály fokozott támogatást nyújt — anyagi és káder szempontból egyaránt — a budapesti egyetem XX. századi magyar irodalommal foglalkozó tanszékének és előmozdítja, hogy a debreceni és szegedi egyetem magyar irodalomtörténeti intézetében a XX. századi magyar irodalom kérdései a kutatómunka középpontjába kerüljenek.

3. Az osztály gondoskodik arról, hogy mind az osztály kongresszusi, nagygyűlési tematikájában, mind az irodalomtörténeti fő- és albizottságok ülésein, s végül a Magyar Irodalomtörténeti Társaság ülésein kellő, arányos helyet kapjanak élő irodalmunk kérdései.

4. Az osztály különös gondot fordít arra, hogy a XX. század irodalmáról szóló, a »Művelt Nép« Kiadásában megjelenendő népszerűsítő munka és a készülő egyetemi tankönyv XX. századi kötetei s a hozzá kapcsolódó szöveggyűjtemény mielőbb elkészüljön. A magyar irodalom teljes bibliográfiájának munkálatait úgy szervezi meg, hogy leghamarabb a XX. századra vonatkozó kötet készüljön el.

5. Az osztály előmozdítja azt, hogy az »Irodalomtörténet« c. folyóirat minden évben közöljön összefoglaló cikket az előző év szépirodalmi terméséről, értékelve az abban mutatkozó előhaladást s bírálva annak fogyatékoságait, másrészt szorgalmazza azt, hogy az »Irodalomtörténeti Közlemények« minél gazdagabb dokumentációs anyaggal világítsák meg legújabb irodalmunk fejlődését.

6. Kezdeményezi az osztály azt, hogy a Magyar Irodalomtörténeti Társaság tekintélyes összeggel hirdessen évente pályázatot élő írók munkásságának feldolgozására.

7. Az osztály megszervezi a XX. századi magyar irodalomtörténeti kutatás összehangolását a Történettudományi Intézet és a Munkásmozgalmi Intézet kutatómunkájával, valamint a Magyar Írók Szövetsége munkájával.

LATOR LÁSZLÓ

RADNÓTI MIKLÓS KÖLTŐI FEJLŐDÉSE

1.

Radnóti költészetében első két kötete, a Pogány köszöntő és az Ujmódi pásztorok éneke minden bizonnyal egy fejlődési szakaszt jelent. Erre a korszakára a kor kiúttalanságából és a költő kiforratlanságából magyarázható eszmei és művészi tisztázatlanság jellemző. A polgári társadalom sivár embertelensége elviselhetetlen volt, s az ifjú költőket az izmusok ezerfajta csodaszere várta: valóságos orvosság helyett pótszerek, narkózis — társadalmi újjászületés helyett »művészi forradalom«. Radnóti első két kötetét ilyen, a művészet síkján lejátszódó, nemegyszer hamis vágányra tévedő lázadásnak tekinthetjük az ellenforradalmi Magyarország nyomorúságos viszonyai ellen. Mondanivaló és forma a huszas évek körül divatos izmusok hatását mutatja.

Ezekben a kötetekben szinte programmszerű az élet dicséréte. Első kötete »pogány köszöntő«, a mezei, erdei idill, a termékenység, a »pogány mámor« dicséréte a kor kényszerű askézisével szemben:

»...köszöntsd a napot, mert most még
feléfordulva állunk és lelkes
földeken, csillanó földeken csörren
ütődő szárba szökkenve a búza.«

(Köszöntsd a napot)

A nap, a lelkes földek, a búza itt nyilván az »élet« jelképei. S a klasszikussá valószínűtlenül táj természetes kellékei a »naptestű szívek, pásztorok és nyájak«. Természetes, hogy a költő kedvese is ehhez a mesterkelt tájhoz idomul:

»...közülünk való
amióta a kedvesem, ő is; birkái
ezüst mezőkön aranyos szőrrel, éjjel
legelésznek...«

(Beteg a kedves)

Ha e különös világban néha a parasztok is megjelennek, ők is csak az »őserő«, a termékenység jelképei:

»...mert rezegve száradó lepkék
visszatérő lelkei közt